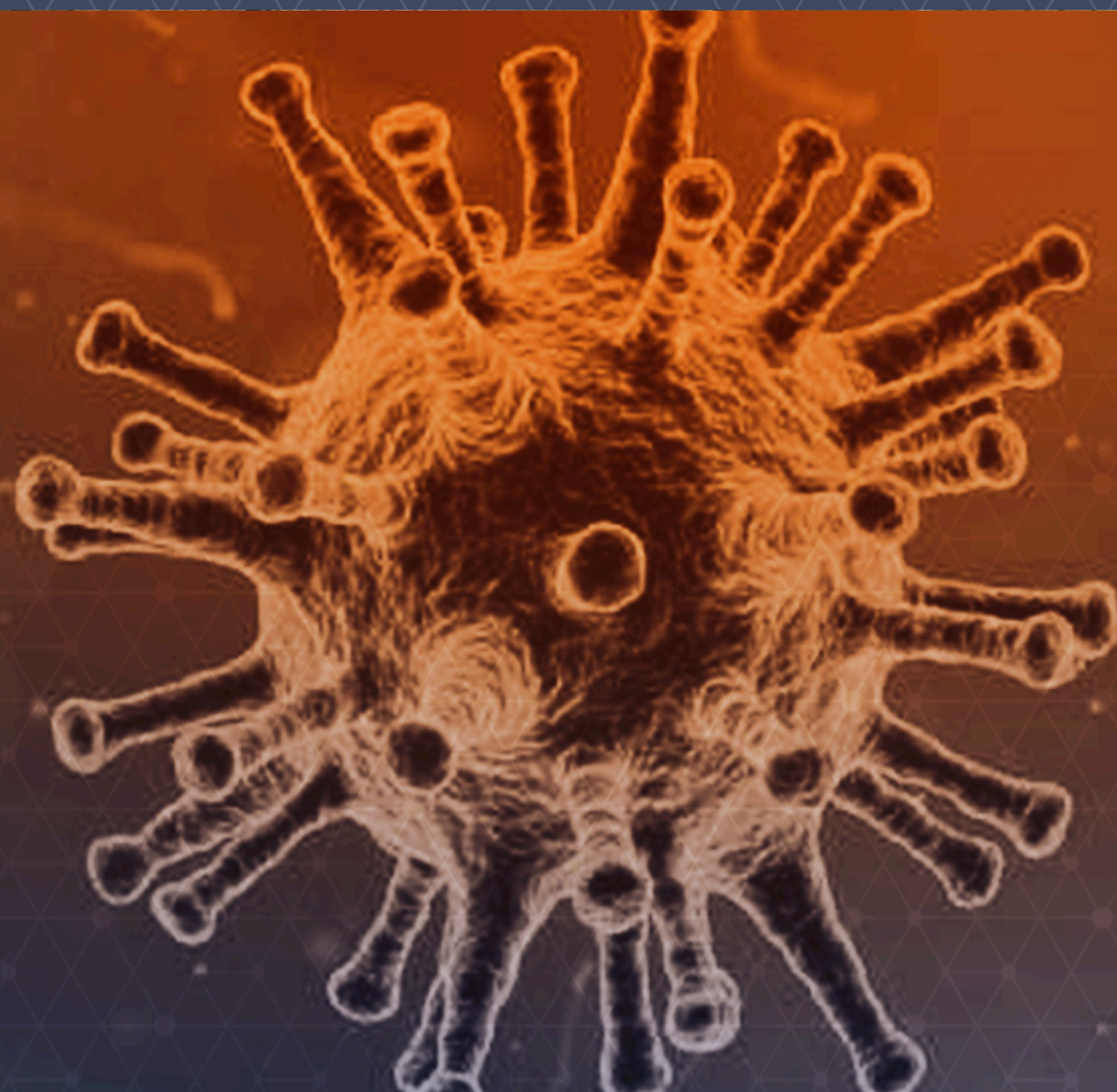

25 mei 2020
Auteur: Petra Klapwijk

Onderzoek EenVandaag ism VNG: Gemeenten in problemen door coronacrisis

Samenvatting

Gemeenten in financiële problemen door corona

Bezuinigingen en belastingverhoging zijn onvermijdelijk als het kabinet niet snel met meer steunmaatregelen voor gemeenten komt. Dat blijkt uit onderzoek van EenVandaag onder 162 gemeenten in samenwerking met de VNG.

Als er geen geld van het Rijk bij komt, voorzien bijna alle gemeenten (87 procent) in het onderzoek de komende maanden een beetje (39 procent) of grote (48 procent) financiële problemen. Veel gemeenten stonden er aan het begin van dit jaar al niet florissant voor door gestegen kosten van de Wmo en de jeugdzorg. Hier komt nu de coronacrisis bovenop. En het einde is nog niet in zicht. Driekwart (77 procent) vreest bezuinigingen waar 'gewone burgers' de dupe van worden. De helft voorziet een belastingverhoging.

Minder inkomsten, meer uitgaven

Door corona lopen de inkomsten van de gemeenten flink terug. Driekwart heeft te maken met minder toeristenbelasting (78 procent), huur die niet betaald wordt (75 procent) of minder inkomsten uit leges, zoals voor een bouwvergunning (74 procent). Ook lopen de belastinginkomsten flink terug (57 procent).

Aan de andere kant hebben ze te maken met veel meer uitgaven. Het gaat dan om handhaving van de coronaregels, meer werk voor de GGD, steunaanvragen van zelfstandigen (Tozo) en een groter beroep op de bijstand en schuldhulpverlening. Ook geven gemeenten vaak financiële ondersteuning aan (sport)verenigingen, de culturele sector en de lokale economie. De meerderheid van de ondervraagde gemeenten heeft op al deze terreinen extra kosten. Die lopen op van honderdduizenden tot miljoenen euro's, afhankelijk van de grootte van de gemeente.

Samenvatting

Helft verwacht belastingverhoging voor burgers

'De economische crisis moet nog komen'

Tot nu toe is maar voor een deel van alle extra uitgaven compensatiegeld vanuit het Rijk beschikbaar gesteld, zoals voor de Tozo-regeling voor zelfstandigen. De rest betalen de gemeenten uit eigen middelen.

Dat leidt tot veel zorgen en onzekerheid, want dit is pas het begin volgens veel deelnemers: "De coronacrisis is nog lang niet ten einde en de echte economische crisis moet nog komen. Wij hebben nú geld en duidelijkheid nodig, want we houden dit niet vol."

Geen luisterend oor

En er is ook irritatie. Sommige gemeenten zeggen dat ze het gevoel hebben dat ze achteraan de rij staan bij het uitdelen van compensatie voor de coronacrisis. Een deelnemer schrijft: "Voor allerlei sectoren, bedrijven, KLM, is ruim geld beschikbaar. Maar gemeenten die al jaren worstelen om rond te komen, vinden geen luisterend oor. Deze crisis kan voor ons de nekslag zijn. Ik dacht dat wij één overheid waren?"

Bezuinigen en belastingen verhogen

Als er nu geen extra geld van het kabinet bij komt, verwacht ruim driekwart van de ondervraagde gemeenten (77 procent) dat ze komend jaar zullen moeten bezuinigen of belastingen moeten verhogen om de begroting sluitend te krijgen. De meest genoemde maatregel is het verhogen van de gemeentelijke belastingen (52 procent), zoals de OZB, om zoveel mogelijk voorzieningen in stand te kunnen houden. Verder komen eigenlijk alle gemeentelijke voorzieningen in aanmerking voor bezuiniging. Vier van de tien ondervraagde gemeenten noemen wegen en fietspaden (41 procent), maatschappelijke voorzieningen zoals buurthuizen en bibliotheken (40 procent), Wmo (39 procent) en onderhoud aan groen (38 procent).

Samenvatting

Gewone burgers de dupe

Iedereen gaat het voelen

Als gemeenten moeten snijden gaan we dat allemaal voelen, zo waarschuwen de wethouders en gemeentesecretarissen in het onderzoek. Zij maken zich massaal (81 procent) zorgen over de maatschappelijke gevolgen van de coronacrisis. Omdat er dan voorzieningen omvallen waar we allemaal graag gebruik van maken, zoals sportclubs, verenigingen, theaters.

Tegelijk vrezen ze dat meer inwoners in de knel komen. Dat kwetsbare groepen het nog zwaarder krijgen als de crisis langer duurt en er minder geld is om te helpen. Meer eenzaamheid bij ouderen, meer mensen met financiële problemen, bedrijven die omvallen. En ook keuzes die de gemeente wellicht moet maken bij de Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning) en de jeugdzorg: wie kan ik helpen en wie niet? "We gooien dan al het goede dat we de afgelopen jaren hebben opgebouwd weg. Dit kan ik niet uitleggen aan onze inwoners. Alleen een financiële injectie van het kabinet kan ons helpen", zo vat een wethouder het samen.

'Goede compensatie nodig'

VNG-voorzitter Jan van Zanen herkent de uitkomsten van het onderzoek. "Het water staat gemeenten al langere tijd aan de lippen. Het beeld dat volgend jaar mogelijk moet worden bezuinigd op allerlei voorzieningen is een schrikbarend vooruitzicht. Gemeenten moeten daarom op een goede manier gecompenseerd worden."

Maar ook met compensatie blijft de financiële situatie van gemeenten broos, zegt Van Zanen. "Gemeenten en Rijk moeten daarom ook afspraken maken over voldoende middelen om het enorm gegroeide takenpakket adequaat uit te kunnen voeren." Dinsdag spreekt de VNG verder met het kabinet over de compensatie voor de gemeenten.

Reacties uit het onderzoek

'Het Rijk doet er wel erg lang over om ons tegemoet te komen. Ze maken het niet waar dat we één overheid zijn.'

'Ik voel me niet gesteund door de Rijksoverheid. Onze financiën kraken, we krijgen steeds meer taken en steeds minder middelen. Er moet boter bij de visch, snel en met terugwerkende kracht. Of we moeten maar eens besluiten dat we geen sluitende begrotingen inleveren.'

'Voor allerlei sectoren, bedrijven, KLM, is ruim geld beschikbaar. Maar gemeenten die al jaren worstelen om rond te komen, vinden geen luisterend oor. Deze crisis kan voor ons de nekslag zijn.'

'Dit is nog maar het begin. Hoe gezond komen onze ondernemers de zomer door? Wat als er een 2e en 3e golf komt? En wat als er straks een economische crisis komt?'

'Alle eenvoudige bezuinigingen hebben we al gehad. Nu gaat het pijn doen.'

'Dit zal ten koste gaan van alle voorzieningen. Het kán niet anders.'

'Verenigingen zijn zó belangrijk in onze kleine gemeente. Maar gaan ze het redden?'

'We verwachten een boeggolf van aanvragen van mensen die zich tijdens de coronacrisis niet gemeld hebben voor zorg en ondersteuning (wmo, jeugdhulp). Hierbij kan een deel van de problemen in de tussentijd verergerd zijn.'

'Het is niet normaal wat we ouderen aandoen, ik voorzie nog veel meer eenzaamheid.'

Vragenlijst en uitslagen

Financiële situatie voor corona

Aan het onderzoek deden 162 Nederlandse gemeenten mee. De vragenlijst is ingevuld door wethouders Financiën, gemeentesecretarissen of (beleids)medewerkers financiën en beleid. Hieronder volgt de vragenlijst met de resultaten.

In hoeverre heeft uw gemeente te maken met minder inkomsten en meer uitgaven ten gevolge van de coronacrisis? Wat betekent dit voor de financiële situatie van uw gemeente en hoe gaat u daar in de praktijk mee om? En wat zijn de maatschappelijke consequenties?

Hoeveel inwoners heeft uw gemeente?

Meer dan 100.000 inwoners: 12%
Tussen de 50.000 en 100.000 inwoners: 15%
Tussen de 25.000 en 50.000 inwoners: 39%
Minder dan 25.000 inwoners: 31%
Weet niet: 3%

We willen nu weten hoe uw gemeente er financieel voor stond aan het begin van het jaar 2020, dus voor de coronacrisis.

Hoe was de financiële situatie van uw gemeente aan het begin van 2020?

Heel goed: 5%
Redelijk goed: 32%
Niet goed en niet slecht: 35%
Redelijk slecht: 23%
Heel slecht: 1%
Weet niet / geen mening: 4%

Financiële situatie

Helft verwacht grote financiële problemen

Is de financiële situatie van uw gemeente in 2020 door de coronacrisis beter of slechter geworden of ongeveer hetzelfde gebleven?

Als u het niet precies weet kunt u een schatting geven.

Veel beter: -

Een beetje beter: 1%

Ongeveer hetzelfde: 4%

Een beetje slechter: 34%

Veel slechter: 31%

Dat weet ik nog niet: 27%

Geen antwoord: 3%

In hoeverre verwacht u dat uw gemeente de komende maanden (verder) in de financiële problemen komt door de coronacrisis of verwacht u geen financiële problemen?

Ik verwacht geen financiële problemen door de coronacrisis: 3%

Ik verwacht een beetje financiële problemen door de coronacrisis: 39%

Ik verwacht grote financiële problemen door de coronacrisis: 48%

Weet niet / geen mening: 10%

Inkomsten

Minder inkomsten

Minder inkomsten?

We willen nu weten of uw gemeente minder inkomsten heeft en / of te maken heeft met uitgestelde betalingen ten gevolge van de coronacrisis of niet. Als uw gemeente minder inkomsten heeft om een andere reden dan de coronacrisis telt dat niet mee.

Heeft uw gemeente minder inkomsten en / of uitgestelde betalingen door de coronacrisis en zo ja op welke terreinen? U kunt alle terreinen selecteren die van toepassing zijn. Als uw gemeente geen terugloop in de inkomsten heeft ten gevolge van de coronacrisis kunt u u dit onderaan invullen.

Minder toeristenbelasting: 78%

Huur die niet betaald is: 75%

Minder legesinkomsten: 74%

Lagere belastinginkomsten, bv OZB: 57%

Minder parkeergelden: 38%

Minder eigen bijdragen: 36%

Niet van toepassing: in mijn gemeente is geen terugloop in inkomsten ten gevolge van de coronacrisis: -

Weet niet / geen mening: 3%

U heeft aangegeven dat uw gemeente minder inkomsten heeft ten gevolge van de coronacrisis.

Met hoeveel procent zijn inkomsten van uw gemeente gedaald en /of uitgesteld door de coronacrisis?

Als u het niet precies weet kunt u een schatting geven.

Minder dan 10 procent: 33%

Tussen de 10 en 25 procent: 23%

Tussen de 25 en 50 procent: 11%

Tussen de 50 en 75 procent: 3%

Tussen de 75 en 100 procent: -

Meer dan 100 procent: -

Weet niet / geen mening: 30%

Inkomsten

Lagere belastinginkomsten

Van hoeveel procent van uw belastingaanslagen verwacht u dat ze dit jaar niet geïnd kunnen worden?

Als u het niet precies weet kunt u een schatting geven.

Ik verwacht dat vrijwel alle belastingaanslagen geïnd kunnen worden: -

Minder dan 5 procent: 24%

Tussen de 5 en 10 procent: 20%

Tussen de 10 en 15 procent: 16%

Tussen de 15 en 25 procent: 6%

Tussen de 25 en 30 procent: 1%

Weet niet / geen mening: 33%

Uitgaven

Meer kosten voor gemeenten door coronacrisis

Meer uitgaven?

We willen nu weten of uw gemeente meer uitgaven heeft ten gevolge van de coronacrisis of niet. We bedoelen hiermee uitgaven die u nu al doet of die u binnen twee maanden aan ziet komen. Als uw gemeente meer uitgaven heeft om een andere reden dan de coronacrisis telt dat niet mee.

Heeft uw gemeente meer uitgaven door de coronacrisis en zo ja op welke terreinen? U kunt alle terreinen selecteren die van toepassing zijn. Als uw gemeente geen extra uitgaven heeft ten gevolge van de coronacrisis kunt u u dit onderaan invullen.

Handhaving coronaregels: 86%

Meer werk voor GGD: 68%

Aanpassen gemeentelijke dienstverlening op 1,5 meter samenleving: 83%

Verwerking en uitbetaling aanvragen Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo): 79%

Groter beroep op bijstand: 71%

Groter beroep op schuldhulpverlening en bijzondere bijstand: 68%

Gevolgen coronaregels in het sociaal domein (bijv. maatschappelijke opvang en dagbesteding): 72%

Financieel ondersteunen sportclubs en verenigingen: 71%

Financieel ondersteunen culturele sector: 65%

Financieel ondersteunen lokale economie: 61% Groter beroep op afvalverwerking, bv milieustraat: 57%

Anders, namelijk: 16%

Niet van toepassing: in mijn gemeente zijn geen extra uitgaven ten gevolge van de coronacrisis: -

Uitgaven

Tozo, bijstand en handhaving kosten het meest

U heeft aangegeven dat uw gemeente meer kosten heeft ten gevolge van de coronacrisis.

Waarom geeft uw gemeente het meest extra uit door de coronacrisis? U kunt maximaal drie antwoorden geven.

Verwerking en uitbetaling aanvragen Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo): 41%

Groter beroep op bijstand: 34%

Handhaving coronaregels: 33%

Financieel ondersteunen culturele sector: 22%

Financieel ondersteunen sportclubs en verenigingen: 20%

Financieel ondersteunen lokale economie: 19%

Meer werk voor GGD: 18%

Groter beroep op schuldhulpverlening en bijzondere bijstand: 17%

Met hoeveel procent zijn de maandelijkse uitgaven van uw gemeente gestegen door de coronacrisis?

Als u het niet precies weet kunt u een schatting geven.

Minder dan 10 procent: 43%

Tussen de 10 en 25 procent: 19%

Tussen de 25 en 50 procent: 4%

Meer dan 50 procent: -

Weet niet / geen mening: 34%

Compensatie

Gelden kabinet onvoldoende

Voldoende middelen?

Het Rijk heeft tot 1 juni compensatiegelden beschikbaar gesteld voor extra uitgaven voor gemeenten. Het gaat om:

- Bijstand aan zelfstandigen (Tozo)
- Kwijtschelden huur aan sportverenigingen
- Compensatie voor het wegvallen van eigen bijdrage in de Wmo

Heeft uw gemeente samen met deze extra middelen voldoende of onvoldoende budget om (eventuele) extra uitgaven ten gevolge van de coronacrisis te financieren?

Voldoende: 5%
Onvoldoende: 43%
Dat weet ik nog niet: 48%
Geen antwoord: 4%

Als er hier bovenop geen nieuwe steun van het Rijk meer bij komt: verwacht u dan dat de financiële situatie van uw gemeente het komend halfjaar beter of slechter wordt door de coronacrisis, of ongeveer hetzelfde blijft?

Als u het niet precies weet kunt u een schatting geven.

Veel beter: -
Een beetje beter: -
Ongeveer hetzelfde: 4%
Een beetje slechter: 30%
Veel slechter: 57%
Dat weet ik nog niet: 6%
Geen antwoord: 3%

Gevolgen

Bezuinigingen en belastingverhoging

'Ik maak me zorgen dat we dit jaar zoveel geld uitgeven aan extra kosten ten gevolge van de coronacrisis dat dit ten koste gaat van andere gemeentelijke voorzieningen.'

Mee eens: 55%
Mee oneens: 23%
Weet niet / geen mening: 22%

Stel dat er geen extra geld bij komt, verwacht u dan dat uw gemeente komend jaar zal moeten bezuinigen of belastingen zal verhogen ten gevolge van de coronacrisis of niet? Zo ja, waarop?

U kunt meerdere antwoorden geven.
Ik verwacht geen bezuinigingen: 4%
Gemeentelijke belastingen verhogen: 52%
Onderhoud aan wegen / nieuwe wegen en fietspaden: 41%
Maatschappelijke voorzieningen (bv buurthuizen, wijkcentra, bibliotheken): 40%
Investerings in de openbare ruimte: 40%
Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo): 39%
Onderhoud aan groen: 38%
Jeugdzorg: 37%
Duurzaamheidsprojecten (bv energietransitie, klimaatadaptatie): 35%
Subsidies culturele instellingen: 34%
Investerings ten behoeve van woningbouw: 12%
Anders, namelijk: 19%
Weet niet / geen mening: 19%

Maatschappelijke gevolgen

Meer eenzaamheid, armoede, verenigingen in knel

Maatschappelijke gevolgen

Naast financiële gevolgen heeft de coronacrisis ook maatschappelijke gevolgen hebben voor de inwoners in uw gemeente.

Welke maatschappelijke gevolgen of problemen ziet u nu ten gevolge van de coronacrisis in uw gemeente? U kunt alle terreinen selecteren die van toepassing zijn. Als uw gemeente geen maatschappelijke problemen heeft ten gevolge van de coronacrisis kunt u u dit onderaan invullen.

Toename van eenzaamheid door de coronamaatregelen: 69%

Meer mensen met financiële problemen: 68%

Problemen bij het maatschappelijk middenveld (verenigingen, vrijwilligers, burgerinitiatieven): 64%

Problemen bij uitvoering zorg en ondersteuning in Wmo (1,5 meter regel voor wijkteams en professionals): 60%

Toename in aantal faillissementen: 59%

Problemen bij uitvoering jeugdzorg (1,5 meter regel voor wijkteams en professionals): 57%

Problemen bij de maatschappelijke opvang (1,5 meter regel): 46%

Minder vraag naar jeugdzorg: 17%

Minder vraag naar ouderenzorg: 18%

Anders, namelijk: 6%

Niet van toepassing: in mijn gemeente zijn geen maatschappelijke problemen ten gevolge van de coronacrisis: -

Weet niet / geen mening: 14%

Maatschappelijke gevolgen

Acht van de tien hebben zorgen over maatschappelijke gevolgen

In hoeverre heeft uw gemeente volgens u voldoende of onvoldoende zicht op welke inwoners in de problemen komen ten gevolge van de coronacrisis?

Heel goed zicht: 5%

Redelijk goed zicht: 63%

Niet zo goed zicht: 18%

Heel slecht zicht: 1%

Weet niet / geen mening: 13%

In hoeverre maakt u zich zorgen over de maatschappelijke gevolgen van de coronacrisis in uw gemeente?

Veel zorgen: 16%

Redelijk veel zorgen: 65%

Niet zoveel zorgen: 10%

Weinig zorgen: 2%

Weet niet / geen mening: 7%

EenVandaag Opiniepanel

Over dit onderzoek

Het onderzoek onder de gemeenten is gehouden van 15 tot 25 mei 2020. Het is uitgevoerd door de redactie van het EenVandaag Opiniepanel en door de VNG verspreid onder de 355 Nederlandse gemeenten. In totaal reageerden 162 gemeenten. Het onderzoek is ingevuld door wethouders Financiën, gemeentesecretarissen of (beleids)medewerkers financiën en beleid. Het bestond uit een kwantitatief en een kwalitatief deel (open vragen). De verdeling naar grootte van de gemeenten is in lijn met het landelijke beeld.

